

Severní dvoulodí u sv. Haštala v Praze

JAN JAKUB OUTRATA

Pražská architektura doby Karla IV. patří mezi nejbohatší období rozvoje vrcholně gotické architektury u nás. Jestliže z hlediska své dějinné a uměleckohistorické logiky představuje až podivuhodně celistvý a duchovně jednotný blok, vytváří zároveň ve své mikrostruktuře mnohotvárný a dialekticky bohatě členěný organismus, základnu, z níž v osmdesátých a devadesátých letech 14. století vyrůstá výrazně diferencovaný architektonický vývoj, v němž se dosavadní jednota štěpí na řadu protichůdných směrů. To, co se v architektuře karlovské projevuje jako dialektické napětí, dávající život oné zvláštní tvůrčí síle a působivosti staveb této doby, stává se v dalších desetiletích vývoje, vlastně až do husitských válek, příčinou hlubokého vnitřního rozkladu této jednoty a vzniku několika bytostně odlišných tendencí.

V architektuře karlovské Prahy formují se praty, prototypy typologicky půdorysného i čistě slohového charakteru. Některé stavby, zejména z pozdního karlovského období, představují již bezprostřední předstupeň vyjadřující v hlavních rysech, i když nikoli v krystalicky jasné podobě typy a slohové projevy tzv. krásného slohu v architektuře konce 14. století.

Jednou z těchto staveb, stojících na samém konci karlovského období, je pražský kostel sv. Haštala, respektive jeho severní boční dvoulodí, které je předmětem naší úvahy. Jeho zvláštní postavení vychází jak

z předpokladů historických, tak typologických a posléze i slohově analytických, z předpokladů, které tu vytvářejí celek poněkud odlišný od řady staveb své doby nikoliv jen v detailech, ale především ve své zásadní koncepci.

I.

Kostel sv. Haštala v Praze nepatří ani mezi nejstarší, ani mezi nejznámější chrámové stavby pražské. Odborná literatura dějepisná a uměleckohistorická nevěnovala mu vcelku tolik pozornosti jako jiným stavbám, a tak poslední monografickou práci, která je i dnes pevným základem bádání o tomto kostele, je studie Jaroslava Pešiny z roku 1933.¹ Ze starší literatury je pak základního významu práce Karla Navrátila,² důležitá i z hlediska pohledu historického, včetně otázky původu ostatků sv. Haštala, které byly v kostele uloženy.

Dobu vzniku kostela sv. Haštala nelze pro nedostatek pramenů přesněji vymezit; první známé datum ante quem je však rok 1233, kdy kostel již jistě stál a je uváděn v souvislosti se špitálem sv. Františka.³ Později přechází patronátní právo ke kostelu sv. Haštala na českou královnu, již pak náleží během své historie ve 13. a 14. století.

Kolem poloviny 13. století ztrácíme pramenné zprávy o kostele a objevujeme je teprve ve světle historických listinných dokladů až kolem poloviny století následu-

jícího, kdy se objevuje řada fundací oltářů (sv. Kateřiny – 1356, Panny Marie – 1357, sv. Markéty – 1368 a oltář Božího těla – 1401).⁴

Kaple Všechn Svatých, která patří k nejzajímavějším z těchto nadací, je známa především z listiny z roku 1375,⁵ podle níž ji založil a zbudoval Pešek z Příboje, zvaný z Litovic. Z toho, že se tu určují mše za duši zakladatele, můžeme soudit, že byl v té době již mrtev a že roku 1375 došlo k vysvěcení kaple buď již po smrti zakladatele, nebo že jde o obnovení či znovuzřízení fundace starší.⁶ V textu se dále uvádí, že po smrti obou patronů kaple (Václava lepbána a Jana oltářníka) má se jím stát Pavel, stejnojmenný syn arcibiskupova bratra Pavla (fundátora oltáře sv. Markéty v téže kostele). Pavel mladší z Jenštejna stal se tak vlastně patronem této kaple a zároveň se svými bratry i spolupatronem oltáře sv. Markéty. V každém případě je patrné, že rod pánů z Jenštejna, k nimž patřil i arcibiskup Jan Očko z Vlašimě, měl určitou účast a zvláštní úlohu v kostele sv. Haštala, a že se tu rýsují některé vztahy k Peškovi z Příboje. Postava tohoto muže zůstává přesto zahalena rouškou tajemství a víme o něm jen to, co nám haštalská listina přímo či nepřímo podává; zajímavé je ovšem jeho určité spojení s Jenštejnem.⁷ Šlo zřejmě o některého nižšího šlechtice, který si dobyté postavení na pražském dvoře – ač pro to nemáme historických zpráv – které mu umožnilo založení a zbudování tak nákladné a významné stavby, jakou kaple Všechn Svatých při kostele sv. Haštala je.

II.

Lokalizace kaple v kostele, respektive otázka, který z prostorů kostela je touto kaplí, jejíž patrocinium po husitských válkách definitivně zaniká, je v odborné lite-

ratuře nejednotná. Východiskem dalších úvah musí být vlastní stavební vývoj celého chrámu, tak, jak od počátku 14. století vyrůstal do své dnešní podoby.

Otázkami stavební historie kostela se podrobně zabýval Jaroslav Pešina,⁸ který ukázal, že ve svém plánu je kostel vcelku jednotným dílem, jehož počátek sahá podle slohových znaků do počátku druhé třetiny 14. století. Z této doby pocházejí nejstarší části stavby – presbytář a jižní boční loď – slohově odpovídající ještě poklasické gotice třicátých let 14. století. Presbytář se nezměnil ve své původní podobě, a tak jediné jižní loď dnes ukazuje, že její stavitel byl blízký směru, který představuje například monumentální stavba augustiniánského kostela a kláštera v Roudnici, včetně příznačně roudnického profilu žeber, na stranách dvakrát vyžlabeného. Na jižní boční loď navazuje západní průčelí, v jehož okenních ostěních vidíme již typický změkčený profil doby kolem poloviny století; tentýž profil se pak uplatňuje i na severním průčelí kostela u oken severní zdvojené boční lodi. Západní zeď dvoulodí je pevně spojena s celým západním průčelím a je tedy zřejmě organickým pokračováním jednoho plánu.

Severní boční loď, pojatá jako volně připojené dvoulodí s řadou středních klenebních podpor vznikla však přece jen po určité změně plánu, vyvolané snad, jak ještě v jiné souvislosti naznačíme, se založením kaple Peškem z Příboje před rokem 1375. Jak konstatuje J. Pešina, byl cihlový opěrák na rozhraní lodi a chóru na severní straně kostela určen původně pro venek; svědčí pro to jeho členění římsou i to, že východní štít dvoulodí je k němu připojen až dodatečně. Zřejmě se tu po určitou dobu počítalo s vybudováním prosté boční lodi, jako je jižní, a teprve v průběhu stavby došlo ke změně, jejímž výsledkem bylo postavení dvoulodí. Jeho střecha byla pocho-

Kostel sv. Haštala na Starém Městě pražském, 14. století (snímek Z. Helfert)

pitelně vyšší než u původně proponované lodi a překryla i původní opěrák. Lze však zároveň říci, že k této změně došlo před stavbou západní průčelní zdi kostela, která už obsahuje obvodovou zeď dvoulodí jako svou organickou součástí a počítá tedy s novou variantou plánu. Zároveň je patrné, že východní zeď dvoulodí se musela přizpůsobit již stojící sakristii a proto není okno v ose, nýbrž je vysunuto až na severovýchodní roh zdi.

Stavba kostela sv. Haštala ukazuje dobře, jak se v jejím průběhu měnila slohová poloha a pojetí od poklasicky cítěných jižních partií po nejmladší části ze sedmdesátých let, kde se již s patrným důrazem hlásí nové slohové rysy, ukazující k architektuře poslední čtvrtiny 14. století, k architektuře krásného slohu kolem roku 1400.

Vraťme se nyní k úvahám o umístění někdejší kaple Všech Svatých v rámci tohoto stavebního vývoje kostela sv. Haštala. J. Pešina hledal tuto kapli v dnešní sakristii,⁹ stejného názoru je i Dobroslav Líbal,¹⁰ který uvádí rok 1375 jako datum svěcení kaple i přilehlého severního dvoulodí.

Podrobně se kdysi stavbou zabýval J. Neuwirth.¹¹ Dvoulodí považuje za dodatečnou přístavbu, která nahradila původní prostou loď, a zároveň vyslovil domněnku, že právě toto dvoulodí je totožné s onou kaplí Všech Svatých, svěcenou roku 1375. Právě Neuwirthova hypotéza odpovídá podle našeho názoru nejlépe charakteru dvoulodí, a to jak svým vlastním pojetím, tak i celkovým postavením v půdorysu a smyslu chrámu.

Situování kaple na místo dnešní sakristie neodpovídá především dosti dobře postavení tohoto prostoru, které je naopak příznačné pro sakristii s jejím vchodem přímo z chóru; stejného sekundárního charakteru je i přilehlá drobná prostora o jednom klebebním travě, přes níž se vchází do sakristie

na západní straně a jež by jen těžko mohla představovat onu kapli Všech Svatých.

Severní postranní dvoulodí představuje naproti tomu prostor předurčený k podobnému účelu už svým postavením a celkovým charakterem a nakonec i svým vznikem jako dodatečná změna plánu a porušení pravidelné bazilikální dispozice. Dvoulodí je odděleno od ostatního chrámového prostoru masívními arkádami, na hranách prostě vyžlabenými, a má samostatný vstup v severní stěně. Svou uzavřeností a určitou výjimečností vůči chrámu, k němuž je spíše volně připojeno, vytváří dvoulodí jednotku, žijící v rámci celého organismu stavby svým samostatným životem, svým vlastním formálním rytmem.

To je tedy prostor, v němž nejspíše ze všech částí chrámu lze hledat někdejší kapli Všech Svatých, i když husitské války a pozdější dějiny tuto kontinuitu zcela ztratily a toto patrocinium zaniklo, aniž bylo kdy obnoveno. Così z tradice dvoulodí jako samostatné kaple se zachovalo i v tom, že tento prostor býval nazýván – původ této tradice se nám nepodařilo zjistit – kaplí blahoslaivené Anežky české.¹²

III.

Půdorysně a typologicky je nutno si při hledání geneze haštalské kaple, v Praze dosti ojedinělé, všimnout i okruhu architektury švábské, zvláště postranních dvoulodí domu v Augsburgu; jako pozdní příklad tohoto švábského typu lze uvést podobný útvar v Ulmu. Václav Mencl ukázal nedávno velmi přesvědčivě, že právě boční dvoulodí augsburgské z let 1331–1343 byla patrně východiskem pražského příkladu a jemu podobných staveb u nás.¹³ S augsburgskou stavbou má mimoto sv. Haštal těsně příbuzné i tvary soklů, u švábského příkladu ovšem dvakrát odstupněné; jsou to

výrazné polygonální sokly s nízkou (a tvarově dosti tradiční) talířovou patkou, tvořící v půdorysu kružnici osmibokému průřezu soklu. Od Augsburgu se ovšem haštalské sloupy odlišují už v horní své části u výběhu žeber, kde je starší tvar švábský (výrazné listové hlavice s výzdobou ve dvou pásech nad sebou) nahrazen volným vyvýšením žeber z oblého těla sloupu.

Je-li švábský příklad typologickým východiskem haštalského dvoulodí, chceme tím říci, že po stránce slohové a hlouběji formální má pražská stavba pozici zcela nezávislou a velmi důležitou pro celý další vývoj architektury u nás. Klenba vychází ze tří oblých sloupů s volně se vyvíjejícími žebry hruškového profilu, která jsou však velmi jemně provedena a lineárně vybroušena. Stejně dokonale jsou provedeny i ostatní části, sloupy, jejich sokl a zejména výběhy žeber, jejichž brilance a formální dokonalost výrazně přesahuje celkovou úroveň architektury karlovenské Prahy. Klenba stoupá na rozdíl od šířkově vyrovnaných staveb novoměstských ve výrazně strmém oblouku a je nadána – a s ní celý prostor – bytostným vertikalizmem. Tento rys, tento vertikalizmus a linearismus přibližuje haštalské dvoulodí daleko více tradici a duchu architektury poklasické a zároveň vzdaluje současným stavbám karlovenským na Novém Městě a vůbec české architektuře třetí čtvrti 14. století.

Celá kaple, ač se jedná o prostor *de facto* příčně postavený, je zcela naplněna touto linearitou a hloubkově dynamickým rytmem, který je ve své podstatě věřen odkazu citění poklasického. Tento rytmus dává haštalskému prostoru síť žeber, pravidelně naplňující prostor, jejíž tektonický pevný smysl je však již výrazně oslaben. V místě nejcitlivějším, v nasazení klenby na stěnách (konzoly plasticky a malebně utvářené) a zejména v tělech středních podpor je v roz-

poru s touto lineární kompozicí uplatněn tvar výrazně netektonický, kdy se ostrá linie náhle vytrácí v dokonale oblém těle sloupu; klenba je tu uvolněna z pout tektoniky a postavena do role samostatného prvku, na němž nyní leží podstatně vyšší úloha prostorotvorná, než tomu bylo dříve.

A právě toto spojení tradiční linearity s novým malebným a netektonickým duchem dává našemu dvoulodí specifickou kvalitu a v důsledku toho i zcela zvláštní postavení v dějinách naší architektury závěru 14. století. Toto formální uvolnění, zlomení rigorózního smyslu stavebních elementů ukazuje, že stavitel prošel chápavě i prostředím architektury karlovenské Prahy a jejího měkkého slohu; odesl si odtud smysl pro oblý, malebný a atektonický tvar, jakož i vyhraněný smysl pro kvality světelné, jimiž posléze svou novou syntézu završil. Z dvorského prostředí pochází i smysl pro tvar smyslově krásný a brilantně opracovaný, formu, která – právě proto, že byla vytržena z přísného tektonického řádu – má nyní svou vlastní kvalitu nikoliv ve své funkčnosti, nýbrž ve své individualitě a jedinečnosti.

Jako bychom tu potkávali ono duchovní ovzduší, které naplňuje i současná, respektive o málo starší díla malířská a sochařská; je však zajímavé, že toto prostředí, stejně tak jako poklasické dědictví bylo našemu architektovi toliko jednotlivými komponentami, z nichž vytváří svou syntézu, která svou podstatou patří již poslední čtvrti století.

Element světelný se stává haštalskému staviteli posledním a vrcholným prostředkem. Má své kořeny a bezprostřední východisko v novém světelně prostorovém přístupu české architektury doby těsně předchozí, stává se tu však činitelem a tvůrcem děje, který daleko přesahuje možnosti a intence starších stavitelů. Vytváří se tu

zcela nový typ prostorového pojetí, které sice vychází z této starší vrstvy, představuje však na rozdíl od ní nikoliv postupně narůstající a rozvíjející se slohový a formální typus, nýbrž syntézu a dílo takřka osobní.

Jak jsme tedy viděli, stojí postranní dvoulodí sv. Haštala slohově poněkud stranou toho architektonického a prostorotvorného směru, který se vyznačuje výraznou prostorovou monumentalitou, široce rozloženým a podsaditým cítěním. V jeho celkové snaze po harmonickém a všestranně vyváženém účinku architektonického díla stojí mnohdy stranou – přirozeně s řadou výjimek, které jsou motivovány často mimoměleckými popudy – přesné vypracování dílčích architektonických detailů a jejich individuální pojednání. Vůdčí idea severního dvoulodí sv. Haštala, snaha po zintimnění a individualizaci prostoru s články, které se uplatňují po výtvarné i čistě tektonické stránce i svou vlastní individuální krásou, tento nový rys patří již době následující, řadí se již svou skladebností a novým výtvarným i duchovým naplněním k tomu, co v architektuře nazýváme krásným slohem. Děje se tak, a nikoliv náhodou, na půdě tradičního dědictví architektonického, navazujícího na tradice architektury poklasické a jen lehce dotčené pojetím monumentalizující vrstvy karlovske, avšak právě tato relativní nezávislost umožňuje rozvinutí oněch prvků, které v sobě nesou překonání tohoto pojetí.

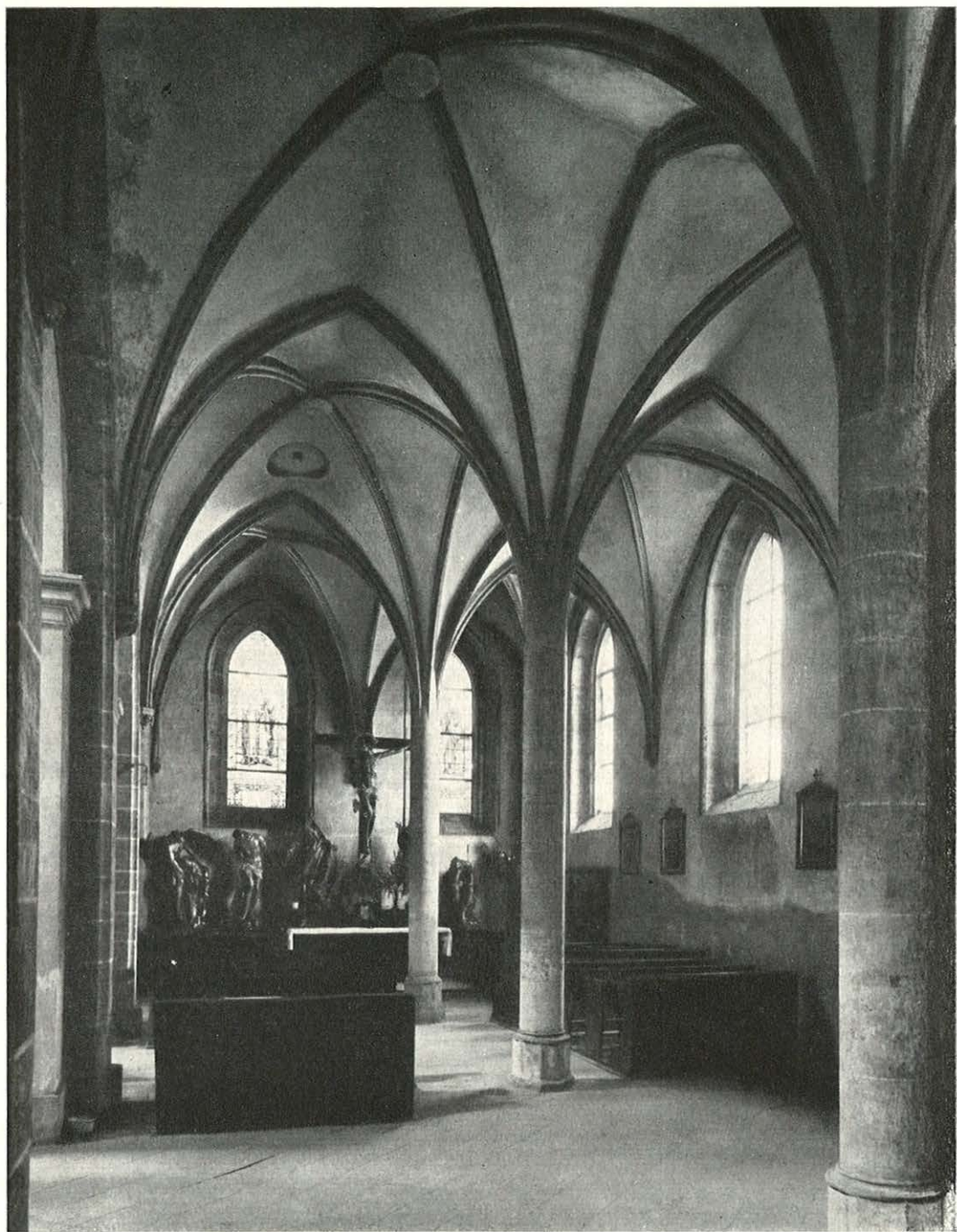
Mimo tradiční komponenty lze tedy sledovat i rysy dvorského umění ve smyslu onoho relativně uzavřeného tvarově precizního pojetí, jakým se vyznačují ani ne tak stavby Karla IV. na Pražském hradě, jako stavby, které budoval před a kolem roku 1400 jeho syn Václav IV. Právě tato preciznost jednotlivého architektonického článku i záměrná, až individualistická uza-

vřenost, kterou nenalezneme na stavbách Karla IV. na Novém Městě (Panna Maria na Slupi, sv. Apolinář, Karlov a další) – u těchto staveb je jednotlivý architektonický detail často obětován – právě tato vybroušenost forem a dvorský charakter stavby je ve shodě i s okruhem objednavatele, v němž Pavel z Jenštejna, bratr arcibiskupův, mohl být zprostředkovatelem těchto kvalit.

Haštalské dvoulodí stojící svou novou syntézou již na samém počátku architektonického cítění poslední čtvrti 14. století jako přímý předstupeň staveb typu kostela sv. Jiljí v Třeboni, je v Praze do značné míry osamoceno; jen málo z památek vzniklých přibližně ve stejné době lze označit buď jako předstupeň nebo naopak rozvinutí jeho osobitých kvalit. Svým výrazným hloubkovým dynamismem a vyhraněnou složkou lineární se výrazně vzdaluje většině chrámových staveb, vzniklých ve třetí čtvrti 14. století v karlovske Praze, především novostavbám na Novém Městě pražském (a to nehledě na jejich vzájemné rozdíly) a ani typem uzavřeného bočního dvoulodního prostoru s bočním vchodem nemá v Praze mnoho analogií.

Z architektur postavených na základě podélného dvoulodního prostoru jsou to především dvě památky, které jsou pro nás zajímavé, a to západní zdvojené křídlo ambitu u sv. Jakuba na Starém Městě a zrušené severní postranní dvoulodí starého, původně románského kostela sv. Petra na Poříčí na Novém Městě.

Západní křídlo jakubského ambitu, porušené pozdějším předělením při barokní přestavbě, je výsledkem složitého stavebního vývoje kláštera a je spojeno s nejmłodší fází stavby, vysvěcené roku 1374⁴¹; slohově je datováno obvykle do šedesátých nebo sedmdesátých let 14. století. Jeho podsaditý prostor je sklenut na čtyři hrušková

Klenba u sv. Haštala, severní loď (snímek SÚPPOP)

žebra klenby. Není tu výraznějších architektonických článků, které by stavbu blíže individualizovaly a celý prostor, přestože ve své původní formě nepostrádal jistě architektonického původu a malebnosti, nestojí rozhodně na umělecké výši stavby haštalské. Není ovšem vyloučeno, že probíhající stavebně historický průzkum odhalí některé architektonické články a detaily, které doplní a obohatí celkový obraz a architektonické pojetí jakubského ambitu. Jeho význam, pokud můžeme soudit z dnešního stavu jeho zachování, je v tom, že představuje typický příklad onoho milieu, jemuž – ovšem v umělecky vybroušenější formě – udávaly tón velké stavby karlovske Prahy.

Další stavbou, o níž se tu chceme zmínit, je zrušené severní postranní dvoulodí kostela sv. Petra na Poříčí na Novém Městě. Dvoulodí, z něhož se dnes zachovala toliko jeho severní polovina, vzniklo nejspíše kolem poloviny 14. století – i když pro jeho dataci nemáme písemných dokladů¹⁵ – patrně jako náhrada za starší románskou postranní loď, jako stavební rozšíření chrámu, který sám tehdy podstatněji dotčen nebyl. Stavba však neměla dlouhého trvání, neboť již v letech 1382–1411 prodělal kostel druhou, tentokrát podstatnější gotickou přestavbu, jíž padla za obět i jižní polovina postranního dvoulodí, aby učinila místo pro rozšíření hlavní lodi. Ze středních sloupů, pojatých do mezilodních arkád hlavní lodi tak vznikly jakési přípory, za které byly také některými autory pokládány,¹⁶ a byly při mladší přestavbě navíc ve své spodní části osekávány a ukončeny nízkou nad zemí zjednodušenými konzolovými útvary. O existenci dvoulodí svědčí tu především konzola umístěná na východní stěně, z níž žebra klenby vybíhají i do zrušené jižní části prostoru. Jako ona i ostatní konzoly v severní části dvoulodí jsou kalichovité, jednou od-

stupněné a jejich konkávně vybrané a lineární ostré tvary upomenou na duch architektury poklasické. Klenba dosedala na tři střední podpory oblého tvaru a žebra se do jejich těla volně zařezávala; jejich jemný, lineárně propracovaný hruškový tvar svědčí stejně jako konzoly jak pro dataci k roku 1350, tak i pro určitou formální kvalitu a vytříbenost, kterou tu nepochybně musíme konstatovat. Dvoulodí má v severní stěně i svůj boční portál, který se v poškozeném stavu zachoval.

Postranní dvoulodí petrské představuje stavební útvar, vzniklý volnou přístavbou ke staršímu kostelu, o jehož napojení na vlastní kostel mnoho nevíme, můžeme soudit pouze podle příkladu haštalského. Otázka vzniku a zejména účelu zůstává nejasná, určitým vodítkem může však být řada plastických svorníků, z nichž nejvýraznější je svorník se štětkou a nůžkami na štítě, který by snad mohl něco naznačovat o stavebníkově.¹⁷ Mohl jím být objednatel soukromý, jak se domnívá Olga Frejková,¹⁸ může však jít i o znamení cechovní. Problematika objednatelská, která se tu objevuje, není dodnes uspokojivě vyřešena a nemáme ani písemných dokladů, o které by bylo možno se opřít; avšak právě tato stránka stavební historie dvoulodí by mohla být velmi důležitá pro její souvislost se stavbou haštalskou.¹⁹

Analogie dvoulodí u sv. Haštala vede přes řadu zatím otevřených otázek k závěru, že i u sv. Petra mohlo jít o samostatný prostor, zbudovaný při kostele sv. Petra jako stavebně relativně uzavřený útvar. V souvislosti s tímto charakterem, který po stránce stavební lze u sv. Petra se značnou pravděpodobností předpokládat, vyniká i slohová poloha stavby, v níž nacházíme na jedné straně široce rozložený charakter prostoru, blízký architektuře karlovske, na druhé straně řadu rysů poklasických, a to

Severní dvojloží u sv. Haštala (snímek SÚPPOP)

nejen ve tvaru konzol, nýbrž i v určitém důrazu na lineární přesné zpracování a zdůraznění článků, především klenebních žeběr. Tento ráz petrského dvoulodí má určité souvislosti s vyhraněným pojetím stavby haštalské a ukazuje, že základ, z něhož jeho stavitel vyšel, byl postaven na živé tradici první poloviny 14. století, která se uchovala i pod mocným proudem architektonické tvorby spojené se senzualistickou vlnou třetí čtvrti století.

Přehlízíme-li výše pojednané stavby v jejich vzájemné souvislosti, postřehneme tedy řadu zásadních shodných či příbuzných rysů, a to nejen slohových, rysů, které dovolují hodnotit dvoulodí u sv. Petra jako jednu ze staveb, která hrála při vzniku typu a snad i slohového pojetí haštalské kaple významnou roli. Mladší z obou nese v sobě jistě i řadu dalších momentů, můžeme však předpokládat, že příklad staršího dvoulodí nebyl bez přímého vlivu na vznik osobité syntézy dvoulodí haštalského.

IV.

Výjimečné postavení haštalského dvoulodí, v němž jsme s nejvyšší pravděpodobností identifikovali kapli Všech svatých, je tedy dáno jak jeho architektonickým, tak i širším slohovým postavením v rámci architektury doby Karlovy v Praze. Sledovali jsme jeho tradiční, poklasický základ a zřejmý vliv architektury švábské, základ, na který se váže citelný, i když ne zásadní vliv slohového uvolnění třetí čtvrtiny 14. století. Zároveň však nutno konstatovat, že haštalská stavba má i řadu rysů, které již nelze odvodit ani z jednoho z těchto pramenů, a těmi stojí již velmi blízko architektuře poslední čtvrtiny 14. století. Představuje novou syntézu, která se výrazně vymyká možnostem architektury karlovske Prahy (a nejen Prahy) a směřuje bezprostředně k architektuře krásného slohu asi v té míře, jako socha sv. Václava z pražského domu předznamenává krásný sloh Mistra krumlovské madony.

Poznámky

¹ Pešina, J., Kostel sv. Haštala v Praze I. Ročenka kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1933, Praha 1934, s. 44 a n.

² Navrátil, K., Osudy kostela, fary a školy u sv. Haštala na Starém Městě pražském, Praha 1861.

³ Většina literatury, především K. Navrátil (1861, s. 7) interpretuje citacisitum apud s. Castulum... v tom smyslu, že špitál byl dočasně umístěn u kostela sv. Haštala. D. Líbal (pasport SÚRPMO, s. 1) se však domnívá, že jde nejspíše o bližší polohopisné určení místa špitálu a kostel sv. Haštala tu hraje roli pouze lokalizační.

⁴ Navrátil, K., ibid., s. 9 n.

⁵ Libri Erectionum..., edd. C. Borový, liber I, Pragae 1875, s. 108.

⁶ Tomu by nasvědčovalo jedno místo jiné listiny z roku 1375, vztahující se k naší fundaci v Libri Confirmationum III. a IV., Praha 1879, s. 42, kde se mluví o kapli jako znovuzřízené... de novo erectam... V této souvislosti by se formulace dříve citované listiny z Libri Erectionum (...per Pesconem fundata et aedificata esse dinoscitur...) dalo usuzovat, že tu jde o připomenutí starší kaple, v roce 1375 toliko obnovené nebo právě stavebně dokončené. Podobný případ představuje ostatně i oltář sv. Markéty, založený a nadaný Pavlem (st.) z Jenštejna v roce 1368 a stejně tak znovuzřízený (... de novo...) po smrti Pavlově v roce 1376 jeho syny Pavlem, Martinem a Janem, biskupem míšeňským a pozdějším arcibiskupem pražským.

- ⁷ Stojí za pozornost, že podle některých autorů patřila obě místa, podle nichž se Pešek píše, rodu Jenštejnů – totiž Příboj (Przyboy) a Litovice, jde-li ovšem o bývalé sídlo pánů z Dražic, přestavěné kolem roku 1330 biskupem Janem IV. z Dražic.
- ⁸ Pešina, J., *Kostel sv. Haštala...*, Praha 1934, s. 44 a n. Viz též pasport SÚRPMO, s. 3 n.
- ⁹ Pešina, J., *Kostel sv. Haštala...*, s. 51.
- ¹⁰ Líbal, D., *Pražské gotické kostely*, Praha 1946, s. 32.
- ¹¹ Neuwirth, J., *Geschichte der bildenden Kunst in Böhmen vom Tode Wenzels III. bis zu den Hussitenkriegen*, Praha 1893, s. 521.
- ¹² Košnář, J., *Z letopisů kostela a fary u sv. Haštala na Starém Městě pražském*, Praha 1915, s. 5.
- ¹³ Mencl, V., *Poklasická gotika Jižní Francie a Švábska a její vztah ke gotice české*, *Umění XIX*, 1971, s. 249.
- ¹⁴ Mencl, V., *Česká architektura doby lucemburské*, Praha 1948, s. 103.
- ¹⁵ Frejková, O., *Kostel sv. Petra na Poříčí v Praze*, Praha 1940, (nestr.) datuje stavbu do poloviny 14. století, zatímco D. Líbal se přiklání do rozmezí jeho třetí čtvrtiny; Stefanovo datování do první poloviny století není již ze slohových důvodů zcela přesvědčivé.
- ¹⁶ Neuwirth, J., *Geschichte der bildenen Kunst...*, Praha 1893, s. 518 n.
- ¹⁷ K tomu O. Frejková, 1940.
- ¹⁸ Frejková, O., *tamtéž*.
- ¹⁹ Jestliže totiž máme podobný případ individuální nadace u sv. Haštala, měli bychom u sv. Petra její velmi blízký předstupeň. Obšírněji se kostelem sv. Haštala a jeho severním dvoulodím zabývá J. J. Outrata, disertační práce na UK 1972 (*Kostel sv. Jiljí v Třeboni a jihočeská architektura rožmberská ve 2. polovině 14. století a na počátku 15. století*, s. 9 n.).